

INVALIID

Riigirakenduskogu
M. B. 5672 842 X
Vigastatud
sõjameeste
häälekandja

ILMUB TARWIDUST MÖÖDA.

Üksik number 10 mrk.

TELLIMISE HIND postiga 10 numbri eest 100 marka.
Vigastatud sõjameeste Ühingu päris- ja lihtliikmetele
hinnata.

Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik vigastatud sõjameeste ühingu osakonnad.

Kuulutused 5 marka millimeeter.

Toimetus ja talitus asub Tallinnas, Pikk tän. 67. — Telefon 614, Postkast 159. — Asjaajamise aeg kella 11—1.

3. aastakäik.

6. aprillil 1922.

№ 1.

Invaliidid ja wabariigi aastapäew.

Wabariigi aastapäewa pühitsemine on möödas. Sedakorda oli see iseäranis pidulik. Sagati ju sel päeval esimest korda wabaduseristisi sõjaliste- ja kodanliste teenuste eest wälja. Pea igas linnas olid wabaduseristi kawaleeride auks pidusöögid.

Nüüd toomad ajalehed fogu Gestiist pidustuste ülewaateid.

Olen kõiki neid pidufirjeldusi teatava huwiga jälginud. Tõendan otjekoheselt, et mind selle juures pettunuse tunne on waldanud.

Et tänawu aastasel pühitsemisel kaasas käis wabaduseföja kangelaste austamine — ristide jagamine, siis oleks see kõigiti õige ja kohus olnud, kui sel päeval oleks ka kõiki neid meelde tuletatud ja austatud, kes meie saawutatud wabaduse ja iseäriswa riigi eest on oma elu ja terwise ohwerdanud. Need on langenud ja wigastatud sõdurid.

Pidu kirjeldusi lugedes tundsin osalist rahuldust, et pealtum Tallinn enam ei sammunud endiste aastate pidustuste jälgedes, kus invaliidid sel suurel päeval täiesti äraunustati, waid et ka nüüd invaliidid rongikäigust ja nende ehitajad wabaduseristide kawaleeride auks antawalt pidusöögist osawõtma olid kutsutud. Kui palju nende peale seal tähelepanu pöörati, ei tea ma öelda. Wõib olla, esinesid nad sealgi waelapale osalisena. Ometi oli see juba rohkem kui mitte midagi.

Suure heameelega olen aga Tartu pidustuse kirjeldusi lugenud. Pean tunnistama, et Tartu juba teist aastat wabariigi aastapäewa pidustusel selge tõenduse on annud, et temas walitseb tõsine arusaamine Gesti tulewikust.

Et see nii on, teeb lühike ülewaade selgeks:

Invaliidid esinewad pidurongis lugupidamise wäärilises järjekorras; asetasse paraadiplatsil aukohale. Tartu naised ja neid (Naiseljtsi tegelased) ehivad kõikide invaliidide rinda loorberi okjadega. Neid tuletamad tänumeelsele ja austusega ka kõnemehele meelde. Nemad wõtawad õhtul kutsutud aumöörastena ka wabaduseristi kawaleeride rikkalikust pidusöögist ja pidustusest osa. Linnas on karbitorjandus, mis ligi 70 tuh. m. sisse toob.

Seksjamaaks otstarbeks on kõigis Tartu seltside saalides pidud ja kinodes etendused, annetused jne., mis suure summa puhast ülejääki annawad, üle 330 tuhande marga, millest 220 tuhat marka on invaliidide heaks panfa sisse makstud ja 110 tuhat marka langenud sõjameeste mälestusjamba kapitaali juurde. (Peale selle on annetanud juba ennem Tartu linnawolikogu invaliidide heaks 100 tuhat marka ja Tartu maakonna nõukogu 100 tuh. m.)

Tartu Naiseljtsi tegelased, üliõpilased ja demobiliseeritud sõjawäelased jne. eesotjas, on energiliselt selle tegevuse juhtijad, mis nii suurt ja tähelepanemise wäärilist tagajärge on annud.

Ei ole see siis ime, kui invaliidide nimel nende ehitaja pidustemale Tartu seltskonnale awalikult ütles: „Kui tarwis peaks tulema, oleme meie, invaliidid, walmis ka weel seda terwist ja elu mis meil on, ohwerdama, kui waba Gesti sõja hädaoht ähwardab!“

Nõnda kaswatakse kangelasi ja pannakse waba kodu armastust ning waimustuse tuld tõsisemalt ja jõulisemalt meie noorefoe sündames leekima, kui ühegi floodinguga ja noorsepinguga.

Nu Tartu meestele ja naistele! Tulew Gesti hindab nende ajaloolist eeskjuu. —

Kui nüüd teistes Gesti linnades wabariigi aastapäewa pidustuste juurde seisatama jääme, siis kaob kõik see hea tunne, mis Tartu ja Tallinna pidustuste juures tekkimud ja — tuju muutub halwaks.

Kas seal Gesti tulewikku ei tunnistada? Kas seal meie muustamata wapraste muisteaja waba esivanemate mehemeel igarwasti furnud on, kas ta kord ei ärka? Kas seal ei löö peerud kahel otjal lausa lõhkele ja kas Kalew ei tule orjapõrgu wärawalt koju?

Ei leia nende linnade ühestki pidufirjeldusest, et oleks seal sel päeval ka invaliidisi ja nende teenuseid meelde tuletatud ja neid wabaduseristi kawaleeridele korraldatud pidusöögist osawõtma kutsutud.

Ei ole kusagilt kuulda, et oleks naiseljtside tegelased invaliidisi loorberiga ehtimud.

Kas meil Gestis, peale Tartu, rohkem naiseljtsisi ei ole?

Minu teada on igas Gesti linnas nais-selts ehk ühing; ifegi alewites on neid.

Kas need naised ja neid eestlased ei ole? Kas neil ei tuku Eesti naise õrn ja armurikas süda rinnus?

Uratagu ja sütitagu neid Tartu naiste - neidude kõrge lugupidamise väärt ilus eeskuju.

Wastides ei saa mööda minna ka ühest inetust juhtumiseft, kus Wiljandis seltside osemikkude koosolekul linnapea, kes kuulis, et 24. weebruaril on Wiljandis karbitorjandus invaliidide heaks, seda korjandust nimetas isiklikuks korjanduseks. Ta oleks heameelega selle korjanduse nurjamiseks kaasa aidanud ja korjanduse mõne mälestusmärgi heaks sel päeval toime pannud, nagu tema jutust paistis, kui tal selleks võimu oleks olnud.

Ometi on selle linna omawalitsus invaliidide eest hoolitsemise alal nii wähe ära teinud, et otse häbi on seda tunnistada.

Ja niisugust hoolimatust, niisugust ükskõikust invaliidide wastu on veel laialt meie seltskonnas ja omawalitsuse asutustes.

See ei ole mitte üksnes inetu ülekohus invaliidide wastu, waid sellel on, nagu alati ja igalpool olen tõendanud, ka raskest kaaluw tähtsus Eesti wabaduse ja tulewiku küsimuses.

Sest kuidas meie wabaduse wõitlejate teenuseid hindame, oma lubadusi ja töotusi nende wastu täidame, sellest oleneb Eesti wabariigi tulewik.

Kui ennast sellega trööstitakse, et wõitluswõimetute invaliidide wastu ei pruugi töotusi täita, et nendega ei tarwitse üleüldse enam rehkendada, siis tajub niisugune ülekohune ja wale arwamine walusalt kätte. Mitte küll nende wõitluswõimetute, ijamaale ehk seltskonnale ohwriks langenud inimeste läbi, waid see läbi, et see häwitab meie sõduris ja noorjoores tõsi ja surmatartmatu kangelasemeelt. Sest, mis waimustust ja järeltegemise püüdu võib see neis äratada, nendesse, nii õelda, jisse kaswata, kui nad igal ajal, ka wabariigi aastapäewalgi, näewad, et ülekohune ollakse wabadusekangelaste, invaliidide wastu, et neid ära unustatakse, et neile kerjuse kannikas osaks saab, et kõik endised ilusad lubadused nende wastu ainult ilus wale on olnud?

Kas kaswatab niisugune ülekohune awalik nähtus kangelasi? Kes seda usub, sel peab mõni kruwi peas lahti olema.

Üks manafõna ütleb, et walega võib terwest ilmast läbi reisida, aga — tagasi ei saa enam tulla. Ei usta enam.

Niisugune õnnetus mõiks ka meid eestlasi tabada, kui tulewikus meie kodumaad ja wabadust sõja hädaoht ähwardab ja kui meie oma sõduritele jälle osawates kõnedes ja kirjades ilusaid töotusi anname, neid sõjateele saates. Neil on aga mees ja elawalt filme ees, kuidas meie olene petnud nendesamade ilusate sõnadega ja lubadustega neid kangelasi, kes Eestile esimese wabaduse kätte wõitlesid. Neil ei oleks siis usku, ei oleks kõlblist jõudu, ei oleks Kalewite wahmuft wõitlusjetulle kaasa wiia.

Nii mõiks see kõik õnnetult kokku wariseda, mida wabaduse sõja kangelased oma elu-, were- ja terwise ohwerdamise hinnaga on lunastanud.

Ja kelle süü see oleks?

See oleks nende süü, kes waletsid meie kangelastele siis, kui raske hädaoht neid ja Eesti kodu ähwardas?

Kes aga pärast ei tunnistanud werehinnaga allakirjutatud wõlaweksel.

See oleks riikliste, kui ka omawalitsuse asutuste süü, kes ei pidanud pühaks ja küllalt selgelt filmas Eesti tulewiku kindlaid pantisid, waid kellel olid sihiks filmapilgu maitsmised ja isiklikud ning erafondlikud wägipulga wadamise huwid.

See oleks ka meie seltskonna süü, kes ise oli ükskõikne ja külm invaliidide ja wiletsuses ägawate langenud perekondade wastu, ning ei nõudnud ka walitud meestelt ja ametkohtadelt, et werega allakirjutatud wõksel mitte üksnes ei saaks õigeks tunnistatud, waid et see ka selle wäärikselt saaks wäljamahtud. Ei ole ju nüüd enam tsaari walitsus, waid rahwawalitsus peaks olema sõna tõsiões mõttes ja täies ulatuses. —

Kui waba Eesti tahab oma riigi aastapäewal hõisata, pidutseda, siis ei tohi sel päewal need enam walu piiraid nutta, kes meie wabaduse wõitluses raskest kannatanud, terwise kaotuse suurt ohwert tunes. Siis ei tohiks need pidulaualt puududa. Neid peakime ette, aukohale seadima, nende unustamata teenusid meelde tuletama, oma suurt wõlga nende wastu üles tunnistama, wõlga, mida meie kunagi ei jõua neile täiesti ära tasuda, waid mida ausalt alati püüame oma jõudu mööda tasuda...

Tulgu siis alati sel suurel pidupäewal ka Eesti naised ja neid ja ehtigu kodumaa kangelasi, kes weel elawad, lilledega, ja langenute kalmusid närtsimata mälestuse- ja tänapärgadega.

See paneb meie nooruse südame tuliselt tujukama, were footes kuumalt lainetama. Kes Eesti noormees ei tahaks siis kangelaseks kaswada? Meie noorte kalewlaste huultelt kostab siis tuline tunnistus: „Sulle, waba, püha kodupind — truuks jääme kuni surmani!“

Keegi ei taha aga kerjajaks invaliidiks saada, jandiks kaswada, et seltskonna ees kord oma häbi ja naljahädaft warisemat kätt ande järele wälja sirutada. See on igale elujõulisele inimesele hirmus mõte. See on surmawalt mõjuw kihwt kangelasemeelusele.

Kas kuulete invaliidide huultele surutus õhkamist? Näete langenud leskede abitud, ahastawat pilku ja nende waestelaste filmis piiraid? Kas teie ei kuule demobiliseeritud sõjameeste pettunud, laialist nurinat?

Mina, kes neid ridasi kirjutan, ei ole invaliid, ei langenute perekonna liige, ega ka demobiliseeritud sõjamees, et mõiks keegi mulle ette heita, nagu räägiks ma omakasjaks, waid mu film näeb seda ülekohut, seda lubaduste wõltsimist, seda abitud olekut, seda häda. Mu süda tunneb kaasa sellele. Mu kõrw kuuleb sellest tumedast häälest tulewiku hoiatust...

Ärgu tuldagu siin tõendama, et nagu oleks sellega invaliidide ja langenute perekondade eest juba hoolitsetud ja kõik kohused täidetud, et neile riikline pension on määratud.

Rubage wastata. Sellest on wähe elada, palju surra!

Wiimaseks ajal olen tihti jälle trehwanud nägema kerjajaid invaliidisi ja langenute waesid lapsi.

Kas see ei räägi selget keelt? Eks see ole meie rahwa häbi! —

Tarwis on tõsiõemalt nende eest hoolitsemise tööle asuda. Mitte üksi abirahade andmisega, mis kõige

pealiskaudsem toetusviis on, waid neile ameti õppimiste võimaldusega ja teenistuskohdade muretsemisega inimväärilist äraelamist kätte saada aidates.

See oleks ka rahaliselt meie wäiksele riigile omajagu tuntaw kergitus.

Rahwaefitus, walitus, omawalitused ja seltskond, asugu tõsiselt ja täie ulatusega selle töö külge, mis nii suure mõjuline meie tulewikule on. Kõik käed selleks tööle!

Ja kui meie jälle oma wabariigi aastapäewa pühitseme, siis ärme neid unustame, keda meil sel päewal just tarwis on tänada, etteeadida, austada!

Leidku Tartu eeskuju igalpool heakskiidetud wastuõtmist.

Siis alles on meie riigi aastapäew kõigile tõsiseks rõõmupäewaks ja ei ole ühtegi kurba ega külma südant tema pühitsemise tunnil.

Dotame seda 24. webruaril 1923. aastal.

A. S.

Wõistlus olemise eest.

Ühes ilmasõja liikideerimisega algati nii hästi sõdivate, kui ka erapooletute riikide poolt uue heitluse, majanduslike sõja, eeltööde korraldamist. Sigust öelda, ei olegi majandusline sõda mingi uus, waid tema on suurema jao sõdade eel- ja järeltõja, olles sõja tekkimise põhjuseks ning sõja järelduseks. Sel põhjal tuleb sõja, kui majanduslike sõja oja, liiki peale waadata, mis enesest kujutab abinõu kulminatsioonini jõudnud majanduslike võistluse, huwide kokkupõrkamisel wastaspoole majanduslike nõrgendamiseks, mõistlusõimetuks muutmiseks, tingitud olles majanduslike huwide ülewõimule piidmise ehk nende tasakaalu wiimise eesmärgist.

Elu, ifka rohkem ja rohkem harilikusse rööpasfe jõudmine on toonud omga kaasa elawuse ja, mõib ütelda, ifegi palawiku majanduslikes ilmas. Sõjavarustuse walmistamise tehased ja wabrikud reorganiseeriti palawiku kiirusega ümber rahua ja nõuete ja toodete walmistamiseks, kusjuures ifegi sõjavarustus ümbertöötamisele tuleb. Sga riik piidab oma tööstustoodete jaoks uusi kaubaturgusi soetada, kas wana läbikäimise uuendamise ehk uute lepingute ja sidemete sõlmimise teel, armesse wõtmata ühenduse astutawana poliitilist olukorda. Ohtitakse majanduslikest paremates tingimistes wiibijate, ilmasõjast wõitjatena wälja tulnud riikide poolt teegi kõrge walwuta kurji, mis wõistlusel maadega, milledel madalam kurs, suureks takistuseks on, kunstlikeks tasandamiseks. Piidatakse kapitaali mahutamise teel armetuks jäänud, kui ka sõja tagajärjel tekkunud uutest riikides soodsamaid wõistluse tingimisi luua jne.

Meil Gestis wäljendub majandusline palawik täiel mõõdul, mis peaaegjalikult tingitud Nõukogude Wenemaa naabrusest ja transiidist. Päew-päewalt on märgata, et sissewectud kaupade rohkus ja mitmekesisus hakkawad lähenema enne sõjaaegsele. Tööstuses on märgata tendentsi suuremate wabrikute asutamiseks kohaliste saduste kui ka sissewectawate tooresainete ümbertöötami-

seks, osalt siseturu nõuete rahuldamiseks, kuid peaaegjalikult Nõukogude Wenemaale wäljavedamiseks.

Uuesti awatud ja awatawate tööstuste, mis suuremalt jaolt ajakohaselt sisse seatud saawad, wõistluse mõjul on ka endised tööstused sunnitud oma toodete wääruse tõstmiseks ja produkttsiooni kulude wähenemiseks parandusi ja täiendusi ettemõtma. Sääranis mõjuwalt tundub wõistlus sõja ajal tekkunud wäiketööstusele, mis suuremalt jaolt puudusel primitiiv abinõudega warustatult hädatööstusena sõjatekstiwusel piisib. Mainitud wäiketööstus on sunnitud, kas enda kapitaali suurendades wõistluseks tarwilikku parandusi ja uuendusi ettemõtma ehk wastasel korral wõistluse surwel oma tegevust lõpetama.

Wähem mõju awaldab see peaaegjalikult tellijate jaoks töötawate wäiketööstuste, nagu kingsepa, rätsepa jne. tööstuste peale, kuid mis tööstusharudes on meil, sõja ajal puuduma suur tööstuse põhjusel nende rohke tekkimise tagajärjel seda suurem. Nii et ka siin tuleb wäiketööstusel, tahes ehk tahtmata, ühelt poolt wabrikute toodete ja teiseks endamajalike wõistlusesse asuda, mille tagajärjeks on töö wäärtuse tõusmine ja tööhinna kokkukõlla wiimine wabrikute omadega.

Wimaste wäiketööstuste hulka kuuluwad ka sõja ajal asutatud ja paljud asumisel olemad inwaliidide ühingu õpetööstused ja -töökoolid. Selle peale waatamata, et õpetöökoolid ja -tööstused pea ülesande järgi siia ei kuulu, ei saa meie neid kuidagi waatlemise alt wälja jätta. Nagu teada, on ühingu õpetöökoolid ja -tööstused asutatud wigastatud sõjameeste eriala õpetamiseks, millele nende wigastused mitte takistuseks ei ole.

Et meil aga wastuõksa suure oja wälisriikidele, kus ümberõppimise tööstusi riigi kulul ülewal peetakse, õpetöökoolid ja -tööstused sõja inwaliidide omaabi ja seltskonna toetuse ülewal peetakse, siis ei saa meie kuidagi ärilist külge filmapaari wahela jätta. Sigem, tuleb ärilist seisukohta ifegi esimesele kohale seada ja wigastatud sõjameestele eriala õpetamise eesmärgi omaabi ja seltskonna toetuse piirides tegemist teha. Seda enam, et ka waksus on tulewikus, kui inwaliidid uue eriala suudawad omandada, õpetöökooli ja -tööstusi puhutööstusteks ümber muuta, kus inwaliidide termishoidistele nõuetele wastaw sissewectade oleks ja kus waranduseta, wigastatud sõjameestel võimalus oleks töötada ühingu tööstustes ja see läbi ise ühes oma kaaskannatajatega oma töowiljakust kasutada. Selle läbi oleks ka võimaldatud inwaliidide omaabi tulewikus, kus seltskonna toetuse peale, mis sõja toleduste ja kaotuste ununemisega aasta aastalt wäheneb, loota ei wõi.

Nii siis tuleb meil isääranis eraettemõtjatega wõistlust pidada, mis suurele inwaliididele eriala õpetamine wõimatuks muutuks. Selle juures tuleb täiesti sõjaaegsest seisukohast loobuda: esimeseks, oli ühingu tööstustel sõja ajal rohkem võimalust materjaali muretsemiseks, kui eraettemõtjatel, teiseks, oli sõja ajal wõistluse puudusel suur nõue jalanõude, riiete jne. järgi, mis tõttu iga ostja ostes tänu oli. Niid on aga materjaali rohkeuse ja selle tagajärjel tekkunud wõistluse mõjul, ostja ennesõjaaegseks õrnatundeliseks ja kauba suhtes täieliku soomi rahuldamise nõudjaks muutunud, kellega ümberkäimisel kaupmees ja tööstur täiesti ärimehelikult wiija-

kas ja ostja soovide rahuldamisest vastutulelik peab olema.

Teib küsimus: kas suudavad ühingu õpetõstused ja tööstused eraettevõtjatega võistelda?

Selle peale saab jaatavalt ainult siis vastata, kui ühingu tööstused võistluses eraettevõtjatega, viimaste poolt tarvitatawaid printsiipe omawad.

Need oleks järgmised:

1. Töö väärtuse, s. o. tugemuse ja nägususe, tõstmine. Selle juures tuleb iseäranis rõhku panna õpilaste peale, neid õpetades hoolikasti ja korralikult töötama, kusjuures eraldi tähelepanu peab pöörama töö nägususe ja maitse peale, mis esimese järgu tähtsusega ja mille all mitmed ühingu tööstused kannatavad.

2. Waateafende maitserikas kaunistamine, millel, kui reklaamel suur tähtsus. Kaupluse ruumi ja toodete korras ja puhtaks hoidmine, mis ostja peale hea mulje jätab. Wastupidiselt aga eemaletõukawalt mõjuwad. Reflaame tegemine kuulutuste jne. abil. Arwamisest, et töö ennaft ise reklameerib, alati kinni hoida ei ole mõtet.

3. Kohase ärijuhi leidmine, kes wilunud tööstuses, maitset ja ärimeheliselt wiisakas ja vastutulelik rahwaga ümberkäimises. Wilumatu, kohmetu, wastutulematu ja ärimeheliselt wiisakuseta ärijuht ei saa tihti kõige paremat kaupa müüa. Soowikohane, täpipealne ja korralik tellimiste täitmine suurendab ärisõprade arwu, kuna wastupidisus ka kõige parema töö korral neid eemale peletab.

Walmistamise kulude vähendamiseks võimaluse korral tööjaotus sisse seada, kusjuures seda mitte õpilastele õppimise takistuseks muuta. Warustamine abinõude ja masinatega. Materjaali sisseost soodsatel tingimistel.

5. Kontrolli võimaldawa võimalikult wäheste töökoja ja kaupluse juhatuslega läbijamine wähemates tööstustes. Näituseks: laekahoidja osawõtmine wabal ajal tööst jne.

Peale ülesloetute on palju neid, mida asjaolu tarwidus ellu kutsub, misjagustel igalühel tööstuse kohta oma tähtsus on.

Mis puutub eraettevõtja suuremasse tegewuswahadusse ja algatusse, siis on sellel küll kaubanduses suur tähtsus, kuid tööstuses kaugeltki mitte sel määral.

Minuse paremus, mis eraettevõtjal, on juhatus wähem koosseis, mis aga tema suurema nõudmise ja ühingu paremuse, omaabi ja seltskonna toetuse tõttu taandub.

Nii siis, kui on tahtmist ja hakkamist, ei tarwitse ühingu tööstustel ja õpetõstustel eraettevõtjate poolt võistlust kartta.

Selleks tahtmist ja energiat!

3. 2.

Kunstjalgadest.

Põlised, peaaegu sama wanad kui ajaloo andmed, on inimese piilised, kaotatud liikmete aset kunstlistega täita. Kõige wanem kunstiline jalg, millest meil teada, nimetatakse ajalooks juba wiieandal aastajal enne Kristust.

Selleaegne Greeka kirjanik Herodot ütleb, et Elise kuningas Hegisistratus, keda spartaanlased wangistajid, ise oma jala ära lõikas, et koidikust pääseda. Wangist põgenedes ja kodumaale jõudes, tarwitamud ta käimisel puust jalga. 2. ja 4. aastajal on waasid olemas, millel puust jalaga sõjamehed kujutatud. Refkajast on wähen andmeid aseliikmeist olemas, alles keskaja lõpul leiame teate ilma kuulast kunstilistest käest, mida Schweebi riigiriikitel Göz, Berlichingenist, kandis.

Suurtükimäe edenewa arenemise tõttu 16. ja 17. aastajal suurenesid inimeste liikmete liikmete kaotused; sellega käsitäes suurenesid katked kaotatud liikmete asemel kunstilist tarvitada. Sellest ajast on ka esimene katse teada, harilikku puust karjala asemel, mida rihmaga tombu külge seotult kanti, kunstlikult keha osa ehitada. Üks Pariisi sepp oli esimene, kes, olgugi et wäheste tagajärgede, selle katse tegi. 17. aastajaja teisest poolest on alal Hollandi haawaarsti kunstjalg, mis juba kunstjala nime ära teenib, ja peale selle on veel tuntud hõbedast jalg, mida Sesseni Landkrahw kandis, kes enda jala Kopenhaageni piiramisel kaotanud oli.

Tarvitamiseks tõesti kõlbulised kunstjalad tõi alles 19. aastajada. Ka sellel ajal walmistajid ühikud konstruktöörid ainult ühikutele sarnaseid jalga, kuna suurem hulk, kui neid jalgust amputeeriti, harilikku puust jalaga leppima pidid. 19. aastajal walmistatud kunstjalgadel on palju puudusi, millede kõrvaldamine ülesüldises mõttes tänapäewani veel kõrvaldatud ei ole; neil puudub õiglase anatoomiline kuju, nad olid mõimatu rängad, rasked käsitada ja nõudsid alaliselt parandamist, nad olid suuremalt jaolt ristiks amputeerituile, mis neile nende õnnetust igapäew täie surwega meelde tuletas.

Ja kui ka selleaegsed jalad otstarbekohasemalt ehitatud oleksid olid, võisid neid ikkagi ainult wäikene arw rikkamaid inimesi omandada, sest seaduslik kohustust kunstliigetega warustamiseks ei tuntud rahu ega sõja aegadel.

Alles siis, kui umbes neljakümne aasta eest esimesena Sakamaal seaduslik tööliste kinnitusseadus maksma hakkas, ja asutatud ametiühijused kohustatud olid wigastustest tabatuid tööliki kunstliste liikmetega warustama, edenes nende ehituswiis ilmasõja alguseks kätte saadud täiuseni.

Ilmasõda oma piiramata arwul tarwilikuks saanud amputeerimistega tõi kunstliigete ehitamise alal wähe algupäralisi uuendusi, mis tõesti wäärtuslisteks nimetada saaks. Olgugi et juuri tarwidusi igajaguste mite konstruktioonidega üle ujutati, pidid need enamalt jaolt jälle tihult kaduma sellepärast, et nad liiga keerulise ehitusega olid ja sellepeale waatamata endiseid puuduseid ei kõrvaldanud. Nii jäi näituseks kunstjalgade juures tarwitusele endine ehituswiis nahast teras liistudega, miiber ja puu, millede peapuudused on: raskus ja alaline parandamise tarwidus nende nõrga wastupidatuse tõttu. Seal juures on wäline worn pahatihki niisugune, et juba ainus waade tema peale puuduliku anatoomilise sarnajuse pärast kandjas wastikuse tunnet äratas.

Nahast walmistatud kunstjalga kriitiliselt uurides, peab tunnustama, et temal ka kõige parema wäljatõdamise juures rida puudusi on. Nahal enesel on esimeses joones see wiga, et temast walmistatud reie ja sääre kesti

ilma teras liistudeta tarvitada ei saa, peale selle on ta niiskuse vastu liig tundelik, mille tõttu nahast walmistatud jalgadel kergesti dige halb lõhn tekib. Teras liist, millest naha tarvitada ei saa, täiendab naha puudusi kohe oma ranga kaaluga ja suurendab ka paranduste tarwiduse võimalusi. Ka kõige parema terase tarvitamisel ja hoolikama väljatöötamise korral peab murdumise võimalus jala kandjal alati kirjavaimuna silme ees viibima. Parandamised maksavad hulka raha ja aega ning mõnda tööd, mis amputeeritule isegi olemasolemise tähtsusega, ei saagi teha. Peale selle lõhuvad niiskuse kunstjala etteulatavad liistude osad, pandlad jne. suurelt ka riideid.

Puustjalad on samuti liiga rängad, kui neid vastupidavatena ehitada. Tehakse neid aga nii kergetena, et nad kandjaid rahuldavad, siis on nende vastupidavus väga küsitaw ja tihedad parandamised ka möödapeasematad. Peale selle peab reiest amputeeritute juures reie kest perganenteeritud ehk nahast walmistatud saama, mis suguse viimase wiisi korral puustjala puudused nahastjala omadega veel täiendatud saavad.

Wiibriist jalad, mis mõnes asjas küll paremad on kui puust ehk nahast, kannatavad oma rabeda materjaali pärast, mis kergesti lõheneb ja murdub.

Kõik need ehituswiisid kannatavad peale selle veel iluduse wiga, sellepärast et neile anatoomilist kuju täielikult anda ei saa.

Kõiki seda arwesse wõttes, peab ütleva, et seda jalga ideaalseks saaks nimetada, mille juures kõik ülewalpool nimetatud puudused kõrvaldatud on, mis võimalikult wälise kaalu juures puudujeta vastupidaw ja mille juures alatised parandamised mitte tarwilikud ei ole, mis kandjale kerged, miirata, kuid kindlat käiku võimaldab; wäliselt elusale jalale võimalikult sarnane oleks ja mille ehituswiis kõige nende omaduste juures oma lihtsuse poolest midagi soowida ei jäta. Sarnast jalga walmistada peab iga ortopeedi siht ja sarnast jalga kanda, iga jalast amputeeritu palawam soow olema.

ob—

—o—

M.-kapten Jaan Riisenberg †.

(Endel Armariion)

Tartu sisehaiguste kliinikus on 17. märtil s. a. surmaunesse sülkunud mees, kellel üksnes wabaduse sõjas ja selle ajaloo kirjutamise alal tähelepanemiseväärt teenused ei olnud, waid kellel sõjamehe kareda mündri all tulkus väga tundelik inimjüda sõja õnnetuste tagajärgede ja sõjakannatajate vastu. Eriti just sõjainwaliidide vastu awaldas kadunu suurt poolehoidu ja piüüdis igalpool nende heaks toimepandud ettemõtteid võimalust mööda toetada.

Kuna teised seltskonna tegelased inwaliidide küsimisest ja nende enesekorralduse tööst enamasti ifka eemale hoidsid, isegi sel korral, kui neid kaasa aitama paluti, tuli kapten Riisenberg alati ise, ilma tulkumata, oli nõu ja teoga walmis toetama.

Nii elawalt on meeles, kuidas siis, kui alles kawatjus oli wigastatud sõjameeste häälkandjat „Inwaliidi“

wäljaandma hakata, oli kapten Riisenberg esinene ja sel korral ainuke kirjamees, kes ilma honoraari nõuteta hull kaastööd saatis ja soowis, et kawatsetud ajakiri „Inw.“ peatjelt ilmuis, lubades alati toetada ja oma töid saata.

Seda lubadust on ta lõpuni täitnud ja ühtetihti on tema ilukirjanduslise tööd „Inwaliidis“ ilmunud, mis peaaegjalikult sõjalelu käsitawad.

„Inwaliidi“ lugejad ei tunne kapten Riisenbergi nime, küll aga Endel Armariioni, mis kadumal kirjandusline warjunimi oli. Selle nime all kirjutas ta ka teistes ajalehtis, iseäranis „Waba Maas“. Endel Armariioni nime all on tema töid terve rida „Inwaliidis“ ilmunud ja peab ütleva, et tema sõjapildid hästi nähtud ja tabawalt kirjutatud on.

Ka käesolewas numbris ilmub tema sõjajutt „Pihwas“, mille peale juhu lugejate tähelepanu.

Liig wära, tugewas mehe-eas, kus ta wabas Cestis, mille eest ta nii wahwast mõitlenud oli, oleks mõimud weel paljugi ülesehitawat ja loomat tööd ära teha, on see mees surmawalda warisenud. Läbielatud sõjaraaskused, juba suurest ilma sõjast peale, on teda murdunud. Sõda on tedagi ohwriks nõudnud. Üks wärske kalnikingas on jelles haudade reas jällegi rohkem.

Kuna saab aga inwaliididelgi Endel Armariioni nimi meeles seisma, kes kõige oma siidame ja hingega inwaliidide kannatustele ja hädadele alati kaasa tundis.

„Inwaliidi“ toimetus leinab teda, kui oma esimeest ja kõige usinamat kaastöölist. Olgu piwa ja rasquete sõja-aastate järele, maamuld sulle puhkeuneks kerge. Magu rahul!

Kes oma tuttawate ja sõprade mälestustes elab, see ei ole mitte furnud, waid ta elab alati edasi.

Anton Snurkass.

Pihwas.

Endel Armariion.

1.

Need päewad olid õndsamad kõigist eelmisist! Nägis, nagu oleks põrgu tulnud maa peale, moodustunult piirituks walgeks terroriks. Ei olnud olemas enam inimest, liikusid waid mehaanilised olendid — walged ja punased. Wiha oli keedet maailma ääretuis katlais ja walat nüüd üliküllalt wälja.

Siin rahwas oli jagat kahte laagri: walged poosid ja punaseid poodi! Meelkalt kogus rahwas turuplatstile julmale waatemängule. Tulid preestrid, mungad ja nunnad. Emad tassisid sinna omad wälkeseid lapsed ja neiud ning nooredmehed otsisid sealt kirgede äritust, mida toob poomise julmus.

Terves linnas ja sõjawäes peases walla määratu mere, rõõwimiste, julmade waatluste ja erootiliste ülelamiste himu.

Leiti wiina, joodi ja lõbutjeti, sejt ohtralt andusid neiud walgeile kangelasile. ülespoodute forjusid ilustid

uulitsate laternaposte ja priitfimaja torni nagu pörgust toodud kiiinlad ja rahwas waatles neid meelsalt.

Zoomine, röövimine, õised orgiad noorte neiudega ja elust jooitud naistega ning julmad aasialised tapmised löid linnast Saatana Riigi oma hullusttoowate lõhnega.

Ja kõige selle üle laotus sügawfinine waike taewas, ilus ja puhas nagu õiguse sümbool. Küllalifelt wahtis päike ülespoodute korjusi — ta röömustas wist samuti kui noorikud, kui lapsed sest Saatana walitusmaast. Ühkelt lehmis ka Gesti lipp, nagu hirituseks teda kandmale aatelise wõitluse mõttele.

2.

Midagi imelikku, iharat tundis neil päiwil ka minu praegune jutufangelane alan kapten Kure. Tema endifent ajant jälinud tapmifemastafesse hinge asus mõõras, jälk tunne. Ajule lasus suur must pilw, tinaraste ja wõif. See rufus, tahtis häwita mõistust ja hajus waid wiinas, mida tuli tarwitada ohtralt. Tundis alalist hirmu kainestuse eest, wariwes paljast mõtteft, et kord lõpeb wiin, lõpeb ekstaas ja jälk uni saab reaalfeks.

Kõndis turuplatfil ja uulitsail, waatles inimesi, waatles poomifi, andus orgiaile rikkais majus, jõi ja armastas, kuid tinarastena lasus ajal must werine pilw ja mõttisfe terkis mõistatus, mida ta ei jõudnud seleta.

Ja jooitud kõndis ta omi radu ning ajus argusid kattendilifed mõtted.

Oli näinud werifeid lahinguid, oli waimustunud suureift wõitlusift, kus furnud tuhanded. Mäletas epifooode: ta waatas üle maksimi sihingu lõike ja kirbu tipu ning een wajasid kofku inimeste ahelikud, fures terwete ridadena. Ta sattus fiis waimustusse. Sga langew inime tõstis tema enefetunnet ja ülendas meeleolu. Kuid fiin fündis midagi muud, midagi jälki...

Ja see mõistatuslik wahe nägis nii suurena!

Seifis meelsalt purustud filla otjal ja wahtis jõffe. Waikeu päike kõrwetas ja raskendas wiinast uimastet pead.

Mõni päew tagaft seifis ta mitmepäewafest lahingust wäfinult Weliikaja pahemal kaldal ja paremal ragifefid weel waenlase kuulipildujad. Juba fiis oli ta tunnud kummalift kurbust, oli tunnud rinnus purunemas midagi, mis ilus ja andis elujõudu. Ja selle afemele astus wõif jälkus ja see werine must pilw.

Kuid arusaamataks jäi, mis on selle põhjus. Lutawad olid fiinsed kohad endifilt päiwilt. Paar aastat tagaft oli ta fiin sõprade hulgas hullunud ja üheskoos unistanud ilufast puhtast kodust, mida üheskoos taheti luua. Niiuid olid need unistused teoksaamifil, kuid neift oli midagi purunenud, purunenud raskelt, tagastulemataft.

Sahkus taarudes fillalt, pea raske wiinast ja mõttift.

Turuplatfift ülemimes waatas laternapostife ülespoodu korpusft, tema pikaks wenitet kaela.

Oli rõhuw ja raske!

3.

Oli Oudomas, Wene walgete wõimude poolt korraldet pidul. Üle laua kõlas walgete wõiduülistus ja harutati julmimaid tapmifworme, mida tarwitada punaste furmamifeks.

Terme feltskond rõffas ja awaldas kiitust suuremaile intwifitoritele.

Tundis, nagu suruks keegi kurku, nagu haaraks fealt tuhanded luifed käed ja piüüaks teda furmata. Pudefid ja inimesed käifid ringi ja õhus tantfifid tuhanded korpused, wõifad omin ilmutufin.

Minult wiinas hajufid nad!

Lõppes joomine ja neid paluti turuplatfife, kus awanewat joomingu ilufam ofa. Kõif ruttafid finna, sest teati, et seal algab tapmine.

Silm oli udune. Päikese kiired ei ulatanud maale waid kadufid kuhugi tühjusfe.

Turg oli täidet rahmast. Siin oli mehi, naifi, lapsi, noori ja wanu. Kõif hõiskafid tulijaile, toodi ka lille!

Kest turgu oli ehitet laudeft tribuune, mille keftkohas kandiline auft. Tribuune kestele oli püstitet wõllas.

Tribuunel seifid kolm meest määrinud aluspefu wäel, kaelan filmustet nõõrid, mille teifed otjad kõidet wõllase ristpuusse.

Need olid määrat ülespoomifeks. Üle kahe tunni olid nad seifinud juba sellen poofin ja oodanud poojaid pidulauant. Näõd olid neil higifed, filmad jõllitafid ringi ja jalad wõbifefid. Ümber lainetas rahwahulk, fumifeden röömust, sest tema meeleheaks oli poomine korraldet.

Silmus Watka oma aupaistufel olejatega ning asus kohtumõiftmifele.

Ta waatas seda jälgemat farfaasmi, seda alatut teotust, mis fiin kohtumõiftmife nime all inimesele näkku wifati. — Juba on inime kõidet wõlla, juba tunneb, kuid nõõr pigistab kurgu ja weel healetakse tema furmaotufit.

Ta kõrwal langes kofku üks wana talueit ja ligemalolijad asufid seda toibutama.

— Kes see on?

— Esiimese poodawa ema! . . .

Mäletas oma ema kodus, mälestuse ajad lapfepõlwest ja nii raske oli! . . . Tribuun, wõllas ja furma mõistatud kõitufid üles ja alla, kalbusid paremale ja wafakule ning hõõtfufid lõpmattuses.

Nägi, kuis esimene ülespoodaw jäi ripnema õhtu, kuis jõllitufid ta filmad . . . — ja fiis kattes nõõr!

Wähe aja pärast ilmus tribuuni äärele loomastet nägu, inimese nägu, kes juba ülespoodud!

Toodi uus nõõr, tugewam, et jälle ei katfeks. Kuid seebitamata filmus ei jooksnud kofku ja ülespoodu ei furnud, ehk küll kaks ohwitferi teda jalust fikutafid. Ta kõifus kaua ja wiimaks purustas keegi püfipäraga ta pea.

Teifed kats ootafid korda ja järjestikku poodi neid. Kriti wäle tapmifest ofawõtma oli üks wenepapp, kell ifegi häbemattust jatkus ohwitfere hingeõnnistust pakkul..

Tal käis pea ringi. Nii palju jälkust oli korraga näha, nii palju tundeid korraga rinnus. Teadis, et fündis midagi roppu, jälki, millifift nägemufift rikas wiimane aeg. Ja mis fai tale selgefks, et see on waid üks epifood selleft, mille nime kodusõda!

Sgal pool oma ümber nägi ta wõllaseid, nägi rippuwaid korjusi ja teiwastele topit alasti inimesi. Neid olid fajad, tuhanded ja miljonid. Kõifide rinden mäsfafid

tajumisviha tormid, kõik tahtsid veel elada — kuid mõlasi oli palju . . .

Nägis, nagu piiaaks kõik need korjused teda, nagu tahaks teda ägista!

Käts kiiresti tagasi pidusaali ja jõi kurni langes unustusse.

4.

Kui ärkas, oli laeval. Pea oli raske ja mõttid liikusid kui mädas soomütkas. Jätkufest õhtusid kajuti seinad ja magavad joobnud ohvitserid. Lundis toorest inimeseliha lõhna, mis wängusest sundis aevastama. Oli raske!

Tõusis taarudes laewalaele. Siin oli parem.

Tähtsist jätkendas taewas üleval ja all, sest ilm oli lõpmata wairne. Purpurlist kulda küllustas loodepoolne taewakaar ja jagas seda ohtraste järwele.

Minult raskelt ja haisewalt nagu soomülka nullid tõusid ajun mõtled, mõikad ja rängad, ning raskena seisis ees mõistatus: Mis on purunenud?!

Mäletas jälle omi endisi ilusaid unistusi, unistusi puhtast ideelisest wõitlusest kodumaa eest. Tulid meelde kooliaastad, salajased koostäimised tulewaste tööde harutamiseks ja kannatused nende eest.

See kõik oli ilus! — Aga nüüd oli nenden elusihnen midagi purunenud, kofkuwarisenud raskelt.

Pisarad tungisid kurku. Tahtis kirjada, tahtis tappa! . . .

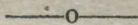
Ah ja! Ma unistin puhtast wõitlusest, aga elu tõi mu teele wõllad, wangide tapmised ja määratud piinad. Sõbed on roojastud, nende altarid mutta tallatud. Terwe ilm on saanud määratuks folgataks, määratuks inkwiitsiooni piinamajaks!

Ei ole kufagil elu. On waid närimine ja inimeste asemel häääned!

Käts taarudes kajuti, haaras pudeli ja jõi.

Kui kõik on purunenud, kui riüwetud jumalad ja mõlasteks saanud altarid, siis jääb veel alkoholi, jääwad loomalised lõbud, jääb patt, sest elame Saatana Riigis!

Meid peastad Sa — ainuina terweks jäänud Jumal, wägew Bachus!

Ühingu teated.

Asemikfude kogu.

8. jaanuaril pidas ühingu asemikfude kogu Tallinas oma esimest koosolekut. Kofku olid tulnud 14 asemiku 9. osakonnast. Esitatud olid Tallinna, Tartu, Pärnu, Wiljandi, Rakwere, Põlhamaa, Paide, Nisfi ja Saarde osakonnad. Koosolek algas kell 1 päewal ja kestis liihifese wahajaga kuni kella 1/2 öösel.

Päewakorras tähtsamateks punktideks olid: keshjuhatus 1922. a. eelarwe läbiwaatamine ja ühingu lipu ning rinnamärgi kawandite kinnitamine, milledest keshjuhatus koosolekule mudelid ette pani.

Eelarwet ütsif asjalijelt läbiarutades, tekkisid mõnede peatükkide juures ägedad waielused, mille järele see wäheste muudatustega 3.269.582 marga suuruses ette pandud kufjul hääks kiideti ja tema piirides keshjuhatusel kuni kongressini lubati töötada.

Puu- ja witsatöökooli eelarwes oli wäljaminekuid

ettenähtud 1.464.200 marka, mis asemikfude kogu poolt 10.000 marga wõrra suurendati. Sissetulekuid loodetakse saada 1.070.000 marka. 404.200 marga puudujäägi katmiseks korraldab keshjuhatus rahalise loterii.

Ühingu lipu ja rinnamärgi kawandid kinnitati wäikeste wärwi muudatusega wiimase juures. Sipp on kolme wärwiline. Raial walgel põhjal, mille ülemisel ja alumisel äärtel sinine-must jooned, on tammepuu lehtedest pärg, mis murtud mõõga kullakarwa käepidest ümbritseb. Sama kujuline on ka rinnamärk. Märgil on pärja ülemise poole sees tähed W. S. Ü., ja mõõga tagant ripub alla wäike sinine-must-walge lint.

Keshjuhatusel poolt wäljatöötatud osakondade normaali koduford ja juhtnõõrid põhikirja tarwitamise kohta, kinnitati muutmatalt. Samuti wõeti wastu lihtliikmete, (sõjas langenud omaste) registreerimise kaardi worm, kuna asemikfude kogu koduforra eelnõu läbiwaatamine järgmise koosolekuni edasi liikati.

Tõpuks awaldati hääaltenamusega soowi, et järgmine kongress wahelduseks Tartus saaks ärapeetud.

Koosoleku käit oli algusest lõpuni wäga asjalit ja jättis kõikidele asemikfudele hea mulje. Nagu ühingu liikmed teawad, täidab meie uue põhikirja järele asemikfude kogu osaliselt kongressi aset ja temale alluwad mitmed tähtsad küsimused, mis endise põhikirja järele kongressi otsustamise alla käisid.

Soomida jäeks, et osakondade asemikud tähtsust filmaspidades, tulewikus tema koosolekuteft täies koosfeisus osawõtaksid. —

Prii sõidupiletid raudteel.

8. ja 9. apr. Tartus ärapeetawa ühingu kongressi saadikutele on möödaläinud aasta eeskufjul prii sõidupiletid raudteel saadud. Meie raudteede walitfused on alati ühingule wastutulelitud olnud ja uuesti näidanud, et neile wigastatud sõjameeste eluforra parandamiseks tehtawad sammud mitte ütskõikfjed ei ole. Ühingule sealt poolt tulnud abi on ütlemata suur ja mõnigi tähtis samm organiseerimise alal on mõmalit olnud ainult sellele abi läbi. Tänu Teedeministeriumile ning Riigi ja Pärnu-Tallinna Suurdeweo raudteede walitfustele.

Wigastatud Sõjameeste ühingu V. üleriikline kongress.

peetakse ühingu Asemikfudekogu soowitusel 8. ja 9. aprillil j. a. Tartus ära.

Kongress algab 8. apr. kell 12 päewa „Karlowa Korralduseltfi“ saalis.

Päewakorras on:

1. Kongressi juhatusel walimine,
2. Päewakorra kinnitamine,
3. Keshjuhatusel 1921. a. aruannete kinnitamine,
4. Aruanded kohtadelt,
5. Keshjuhatusel 1922. a. eelarwe,
6. Keshjuhatusel ja rewisjonikommisjoni walimine.
7. Riikline hooletanne, (ref. Töö-Sooletande min. esitaja),
8. Auliikmete walimine,
9. Kongressil tekkimad küsimused.

Kongressi saadikute wastuwõtmist raudteejaamas ja neile korterite muretsemist korraldab ühingu Tartu osakond.

Ühingu 1922. a. rahaline loterii

Wabariigi Walituse loaga algab neil päewil ühingu käesolewa aasta kahe miljoniise rahalise loterii pileтите miiuik, mille ülejääk ühingu Muu- ja Witsatöökooli heaks läheb. Müügilise lähewad 40.000 piletid a 5 kupongi. Pileti hind on 50 marka, kupongide hind a 10 marka. Sga kupong kujutab 1/5 osa piletit ja on sellena maksew mõitude wäljamaksmisel.

Wõitused on kokku 400. I. wõit 150.000 marka, II. wõit 70.000 marka, III. wõit 35.000 marka jne. Rahwa soowidele wastu tulles saawad selle loterii wõidud wäljamakstud wäljaloojainise päewast algades kolm kuud.

Ühingu Keskjuhatus palub osakondi saadetawate pileтите kättejaamisel, nende miiuimise eest täiel jõul hoolt kanda, et wäljaloojainist tähtajal saaks ära pidada ja mitte ei tarwitaks loojimise päewa edasi lükata.

Ühingu rinnamärgi omandamises

pööratu kõik ühingu liikmed oma osakondade juhataste poole. Rinnamärgid lasti keskjuhatuselt poolt valmistada, ja saadetakse enne ühewõtte pihi nende osakondadele kätte, kes senini tellimised ära on saanud. Suhine siin kohal liikmete tähelepanu alljärgnewa korralduse peale, mis ühingu asemikude kogu rinnamärkide kohta maksma pani:

1) Sgal ühingu pärisliikmel on õigus ühingu rinnamärki finise must walgelindiga kanda. Rinnamärki kantakse pahemal pool rinnal.

2) Rinnamärki laheb ühingu keskjuhatus valmistada ja liikmed omandawad rinnamärgi osakonna juhatuselt omal kulul.

3) Mingisuguste silmanähtawate muudatuste tegemine rinnamärgi küljes ei ole lubatud.

4) Ühinguist wäljaastunud ja wäljajaidetud liikmed on kohustatud oma rinnamärgi ühinguile tagasi andma, ja neil on õigus märgi eest maksetud raha tagasi saada.

5) Märgid, millede juures mingisugused muudatused on tehtud, nõutakse tasuta tagasi. —

„Inwaliid“i lugejatele

teatab wigastatud sõjameeste ühingu keskjuhatus „Põhjatäht“e albumi asjus, et selle wäljaandmine wäheste arwu kohaste laastöödega toetamise pärast senini wiibinud on, ja samasel põhjusel ka wäljaandmata jääb.

„Inwaliid“ saadetakse ühingu päris- ja lihtliikmetele müüdist peale hinnata koju kätte, mille pärast meie liikmeid palume aadressi muudatustest alati tehta teatada. —

Keskjuhatus.

Kingsjewa õpetäkooli ja töötuba

fisse seadida otjustas Wiljandi osakond oma aasta peakoosolekul. Et õpilasteks juba sealsamas koosolekul end 17 inwaliidi üles andsid, edaspidi nende hull kindlasti weel suureneb, siis leidis koosolek, et on tarwis suurem õpetäkool kaima panna, kui enne kawatsetud oli. Spe-täkooli eelarwe feati kokku 2½ miljoni marga peale. Sefsjamaks otstarbeks on osakond ka Laidoneri inwaliidide kapitaa list 30 tuhat marka saanud. On soowida, et Wiljandi osakonna saapatöö õpetäkool warsti oma tege-

must algaks, sest hull õpilasinwaliide ootawad seda igat-fusega. Kõige suuremat raskust teeb küll ruumi leidmine sefs otstarbeks. Ruumi saamisefks peaks linnawalitus osakonnale appi tulema, sest temal on wõimus tühjasi ruumisi rekwireerida. Inwaliidid ootawad seda.

—ooo—

Wälismaalt.

Wigastatud sõjameestele töö muretsemine Inglismaal.

Möödaläinud aasta 10. novembrini olid 28.926 tööstuslist ettemõtet nõusolekut awaldanud, kindlasti määratud protsent inwaliida oma asutustesse tööle wõtta. Selle läbi oli wõimalik 364.866 wigastatud sõjamehele tööd anda.

Elukitse ümberõppimine wigastatud sõjameeste ja endiste jõjawäelaste hulgas.

1. novembril 1921. a. oli:

kutsetööõpilaste arw	22.533
järjekorda ootafid	36.753
1. augustist algades olid ümberõppinud	44.162.

30. septembril 1921. a. jagunes õpilaste arw kutsete järele:

Chitusalal	4065
rätsepato	2.419
mööblitööstus	2.281
wankri tegijad	1.818
kulla- ja kellasepad	1.320
kaubanduslistes ettemõtetes	1.469
mehaanikud, autojuhijad ja automobiili tööstus	1.260
põllutöölised ja aednikud	936
käsitöõtegijad	926
kingsjewa	639
wäikekaubandus	772
muudel afadel	3.469.

Werine sõjainwaliidide meeletawaldus Roomas.

„Reichsbund“ teatab: Parlamendi awamispäewal korraldati wigastatud sõjameeste protesti koosolekut. Selle järele läksid inwaliidid parlamendi hoone ette, kus neil ülesseatud sõjawägedega merine kofkupõrkamine oli. 19 haawatud, nende hulgas mõned rasked, toimetati haigemajadesse.

Prantsusmaalt. Sõiduhinna alandus wigastatud sõjameestele Prantsusmaa raudteedel. Wabariigi kindralkommissjoni korralduse järele, 26. detf. 1921. a. saawad pensioneeritud wigastatud sõjamehed raudteedel juuri hinnaalandusi. Need, kes 25 kuni 40 protf. pensioni täismäärast saawad, maksawad pool sõiduhinda, kes rohkem kui 50 protf. saawad, maksawad ainult meerand sõiduhinda. Inwaliidid, kes täiesti töowõimetud on ja alali-jelt teise inimese abi tarwitawad, maksawad meerand hinda, kuna nende saatja hinnata kaasa sõidab. Sinna-alandusega sõiduõiguslistele antakse sellekohased tunnustused, mis alali-jelt makswad. ab—

Wastutaw toimetaja: Antton Suurlast.
Wäljaandja: Wigast. Sõjam. Ühingu Keskjuh.